

İLK GREV NE ZAMAN YAPILDI?

Aydınlık Dergisi, 9 Ocak 2000

Yıldırım Koç

Lütfü Erişçi'nin 1951 yılında yayımlanan **Türkiye'de İşçi Sınıfının Tarihi (Özet Olarak)** kitabı, önemli bilgiler içermekle birlikte, daha sonraki yıllardaki iki hatanın da kaynağını oluşturuyor. Bunların birincisi, ilk işçi örgütü olarak 1871 yılında kurulduğunu belirttiği Ameleperver Cemiyeti'ni göstermesi. İkincisi ise, "1872 senesi Ocak ayının sonlarında İstanbul tersaneleri işçisi"nin grevine ilişkin. Erişçi, bunun ilk grev olduğunu belirtmemiş olmasına karşın, daha sonra birçok yazar ilk grev olarak bu eylemi gösteriyor. Sayın Huriye Ülger de, **Yeni Şafak** Gazetesi'nin 3.1.2000 tarihli sayısında yer alan yazısında aynı hatayı yineliyor.

İlk grev ne zaman oldu?

Kapıkullarının, aldıkları yevmiye sabit tutulurken, paranın içindeki altın miktarının azaltılması sonucunda değerinin düşürülmesi nedeniyle yoksullaşmaya tepki olarak kazan kaldırmaları, padişahı değiştirmeleri ve zam ve yaklaşık bir yıllık ücrete eşit bir cülus bahışı almaları belki de tarihimizdeki grevlerin prototipidir. Bu tür ilk eylem 1444 yılında gerçekleşmiş.

1587 yılında İstanbul'da Mehmet Paşa tarafından yaptırılan camide çalışan işçilerin 12 akçe olan yevmiyelerinin yetmediğini bildirip 4 akçe zam istediklerini ve bu zammın verilmesinden sonra da yine iş durdurduklarını biliyoruz.

Issawi, 1863 yılında Ereğli kömür madenlerinde bir grev olduğundan söz ediyor. Daha ayrıntılı bilinen ilk grev ise, 1872 yılında Beyoğlu Telgraf işçileri tarafından gerçekleştirilmiş.

Kapıkullarının eylemleri çağdaş bir işçi sınıfının grevleri değildir. 1587 yılındaki direnişe ilişkin tek kaynağımız da bir fermanla sınırlı.

Bu koşullarda, 1863 grevini çağdaş anlamda ilk grev kabul etme eğilimindeydim. Ancak ODTÜ Tarih Bölümü'nden Dr.Birten Çelik'in kısa bir süre önce tamamladığı doktora tezi (**Türkiye'de İşçi Hareketlerinin Tarihsel Gelişimi , 1800-1870**) 19. Yüzyılda bu tarihten önce iki önemli işçi eylemini ortaya çıkardı.

Dr.Birten Çelik'in saptamalarına göre, 1826 yılında Kal'a-yı Tis'a (Dokuzuncu Kale) inşaatında çalışan işçiler, ücretlerine zam yapılmasını sağlamak amacıyla iş bırakmışlar. Sayın Çelik'in doktora tezinde belirtildiğine göre, "Bu kalenin binalarında çalışan amelelerin talepleri, ücretlerinin artırılması içindir. İşçiler, taleplerini bir kaç kez, 'şu kadar akçe isteriz ve yevmiyelerimize zam yapın' diyerek dile getirmişlerdir. Belgeye göre, işçiler, dile getirdikleri taleplerinden dolayı kendilerine karşı zor kullanılırsa, firar edeceklerini söylemişlerdir. Bu işçiler, ellerinde direklerle ayaklanmışlardır." (s.112-113)

Bu dönemde gerçekleşen diğer bir işçi eylemi, ordu için giysi üreten bir fabrika olan Elbisehane-i Askeri'dedir. Elbisehane-i Askeri işçileri, ödenemeyen ücretlerinin ödenmesini sağlamak amacıyla 1862 yılında greve gitmişler. Bu eyleme, Elbisehane dışında diğer anbarlarda çalışan ameleler de katılmış. Grevde çatışmalar olmuş. Eylem bir ayaklanma kabul edilmiş. Önderler tutuklanmış. (s.113-117)

Sayın Çelik, Osmanlı tarihçileri içinde işçi sınıfı tarihi konusunda uzmanlaşmış birkaç kişiden biridir. Bu özellik, büyük eksikliğini duyduğumuz bir alanda Sayın Çelik'in omuzlarına büyük bir sorumluluk yüklüyor. Dr.Birten Çelik'in 1800-1870 dönemine ilişkin bu önemli çalışmasının en kısa sürede kamuoyunun erişebileceği biçimde yayımlanacağını ve yeni çalışmalarının tarihimizdeki önemli bir boşluğun doldurulmasına ciddi katkılarda bulunacağını umuyorum.